

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู (เด็กเศรษฐี)

The Relationship Between Teenage Characters and Society in Khmer Literature:

A Study of “The Rich Kid”

วัฒน์ชัย มั่นยิ่ง¹Watanachai Monying²

Received: 4 มี.ค. 2567

Revised: 4 มิ.ย. 2567

Accepted: 4 มิ.ย. 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมรูปแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเขมรประเภทวรรณกรรมวัยรุ่น เรื่อง ลูกคุณหนู ผู้วิจัยใช้การศึกษาด้วยทฤษฎีวรรณกรรมเป็นหลัก ส่วนในขั้นของการวิเคราะห์องค์ประกอบใช้แนวทางการวิเคราะห์วรรณกรรมของ กุหลาบ มลลิกะมาส จากการศึกษาพบความสัมพันธ์ 3 รูปแบบ คือ ความสัมพันธ์แบบเชิงบวก ความสัมพันธ์แบบธรรมดา และความสัมพันธ์แบบเชิงลบ โดยความสัมพันธ์ทั้ง 3 รูปแบบ เกิดจาก 3 สังคม คือ สังคมครอบครัว สังคมโรงเรียน และสังคมชาวเขมร ทั้งนี้จากการศึกษาพบความสัมพันธ์แบบเชิงลบมากที่สุด รองลงมา คือ ความสัมพันธ์แบบเชิงบวก และความสัมพันธ์แบบธรรมดา ตามลำดับ รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นรูปแบบการดูแลและการเลี้ยงดูเยาวชนในสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางในการดูแลและการเลี้ยงดูเยาวชนได้อีกด้วย

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ตัวละครวัยรุ่นกับสังคม, วรรณกรรมเขมร

Abstract

This article aimed to investigate the relationship between teenage characters and various forms of society as depicted in the Khmer young adult novel, entitled “The Rich Kid.” The researcher mainly uses the study of literary texts. As for the component analysis step, the literary analysis method of Kulap Malli Kamas was used. The study found three types of relationships: positive, neutral, and negative. These three types of relationships emerged from three social contexts: family, school, and Khmer society. The study found that the most prevalent type of relationship was negative, followed by positive and neutral relationships. These relationship patterns reflect the ways in which youth are cared for and raised in society and can also serve as a guide for future youth care and upbringing.

Keywords: Relationship, Teenage characters and society, Khmer literature

¹ รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร., ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ อีเมล: Mim40424042@gmail.com

² Associate Professor Commander, Ph.D., Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Naresuan University
Email: Mim40424042@gmail.com

บทนำ

วรรณกรรมถือเป็นภาพแทนในการประกอบสร้างทั้งการปลูกฝังค่านิยมของสังคมและสะท้อนภาพปัญหาของสังคม ที่ผู้เขียนนำเสนอผ่านมุมมองของตนเอง ในแวดวงวรรณกรรมเขมร นอกจากจะกล่าวถึงเรื่องราวความรักแบบหนุ่มสาว (เขมรเสกเทศา) แล้ว วรรณกรรมวัยรุ่น (หุกุมลัญญ์พุทฺธ) เป็นวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยมอย่างแพร่หลาย เช่น เรื่องเด็กโรงเรียนต่างชาติ (เขมรเสกเทศา) พี่พี่งูเห่ายาว (กิตติเกษมเด็งหัง) ลูกช้างเหลืองของแม่ (กุดฉวีเน็ฐะบะลัษณ์) ฯลฯ เรื่องลูกคุณหนู (เดกเก็ญ) เป็นวรรณกรรมวัยรุ่นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความนิยมในหมู่นักอ่านชาวกัมพูชา ปัจจุบัน (ค.ศ. 2021) วรรณกรรมเรื่องนี้ตีพิมพ์ และจัดจำหน่ายเป็นครั้งที่ 6 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ เป็นที่นิยมและยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักอ่านชาวกัมพูชา

วรรณกรรมวัยรุ่นเรื่องลูกคุณหนู ประพันธ์โดย เห่ง ฎารี (เขมร ฎารี) นักเขียนชาวกัมพูชา เกิดในปี 1979 อาเภอสักกันดาล (อุทฺทกณฺณ) จังหวัดกันดาล (กณฺณ) ต่อมาได้ย้ายมาอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เธอชื่นชอบการอ่านหนังสือ และมักเล่าเรื่องที่ได้อ่านให้เพื่อนฟังเสมอ เห่ง ฎารี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญทางด้านภาษาฝรั่งเศส เมื่อจบการศึกษาได้เข้าทำงานที่สำนักพิมพ์ Sipar ตำแหน่งผู้ช่วยบรรณารักษ์ และได้เริ่มเขียนนวนิยายครั้งแรกนี้ โดยเรื่องลูกคุณหนูได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 2012

เนื้อหากล่าวถึงปัญหาของเด็กวัยรุ่นกับครอบครัว ซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังจะเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยรุ่น ผู้เขียนนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นกับทั้งร่างกายและความสับสนในจิตใจของตัวเอง และปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับครอบครัวและสังคม ปมปัญหาที่ผู้เขียนนำเสนอนี้เป็นส่วนหนึ่งในความนิยมอันเนื่องมาจากมีส่วนสะท้อนจิตใจผู้อ่าน ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2546: 106-107) กล่าวว่าเนื้อเรื่องที่จำเป็นต้องมีการนำเสนอปมปัญหาที่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับเนื้อหาที่น่าสนใจ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจในชีวิตอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้เนื้อหาภายในเรื่องยังมีลักษณะของการชี้แนะเพื่อปลูกฝังค่านิยมของสังคมแก่วัยรุ่นและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งที่สำคัญของวรรณกรรมวัยรุ่น ดังที่ นิตยา วรรณกิตร์ (2562: 14-15) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นช่องทางหนึ่งที่ประกอบสร้างและปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็ก นอกจากนี้ ศรีณย์ภัทร์ บุญสุข (2563: 197) ได้กล่าวถึงลักษณะการสร้างปมปัญหาผ่านตัวละครเด็กในเรื่องสั้นว่า การสร้างตัวละครเด็กให้มีความเปี่ยมไปจากมาตรฐานของสังคม หรือความคาดหวังของสังคม เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะการถูกรอปรจากอุดมการณ์รัฐ โดยเป็นการนำเสนอแนวคิดมิตรภาพท่ามกลางความขัดแย้ง ลักษณะดังกล่าวมาแล้วนี้ล้วนสะท้อนให้เห็นกลวิธีการนำเสนอปมปัญหาผ่านตัวละครกับสังคม ซึ่งลักษณะนี้อาจจะเป็นสิ่งที่เด็กช่วงวัยรุ่นต้องเผชิญเมื่อผู้อ่านอ่านแล้วจึงรู้สึกสะท้อนใจ

ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่มีผู้ที่ศึกษาวรรณกรรมเขมรประเภทวรรณกรรมวัยรุ่น โดยเฉพาะ เรื่อง ลูกคุณหนู มาก่อนไม่ว่าจะเป็นประเด็นใด พบเพียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษางานวรรณกรรมเขมร โดยจากการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรกศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของวรรณกรรมเขมร เช่น ด้านภาพสะท้อนสังคม ประเพณี ความเชื่อของชาวเขมร ฯลฯ ดังเช่นการศึกษาของ ดวงสมร สิงห์ปรีชา (2541) ที่ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของนวนิยาย เรื่อง พระอาทิตย์ดวงใหม่ขึ้นเหนือแผ่นดินเก่า, บัญญัติ สาลี (2542) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเขมร เรื่อง แร่น-แฉต, พรรณศิริ เดชมณเฑียร (2542) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเขมร เรื่อง “คลื่นซัดทราย” (รลกลบอชสาจ), ศักดิ์ เพชรประโคน (2540) ศึกษาวิเคราะห์สังคม ประเพณี ความเชื่อของชาวเขมร จากวรรณกรรมเขมร เรื่อง ผกาสรโพน และสังกุมิ ละอ (2565) ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและกลวิธีการนำเสนอในเรื่องเล่าผีเขมร

กลุ่มที่สองศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรมเขมร เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก กลวิธีการประพันธ์ ฯลฯ เช่นการศึกษาของ หงษ์ธาดา กล้าหาญ (2548) ศึกษานวนิยายเขมร เรื่อง “ลืมไม่ลง”, วรรัตน์ น้อยเล็ก (2556) ศึกษาศัพท์เรียกผู้หญิงในนวนิยาย

เขมรสมัยปัจจุบัน, วัฒนชัย หมั่นยิ่ง (2561) ศึกษาพินิจกลวิธีการประพันธ์นวนิยายเขมรเรื่อง ฆ้องฆ้องชู้ (คืนตะวันฉาย) ของ ทัณ วัฒนศิริ (ปิล วัฒนศิริรักษ์) และเพิร์ล โปมิล (2565) ศึกษานวนิยายเขมรแนวประจักษ์พยานวรรณกรรมสมัยเขมรแดง

จากลักษณะข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมวัยรุ่นเรื่องลูกคุณหนู โดยจะศึกษากลวิธีผูกปมปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคม ประกอบด้วยสังคมภายในครอบครัวและสังคมภายนอกครอบครัว ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยขยายภาพของวัยรุ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมเขมรให้ชัดเจนขึ้น แต่จะยังสามารถทำให้เข้าใจและมองภาพของสังคมเขมรผ่านตัวละครวัยรุ่นในเรื่องสั้นเขมรได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมเขมรประเภทวรรณกรรมวัยรุ่น เรื่อง ลูกคุณหนู (เนกเก็ท)

กรอบแนวคิดและสมมติฐาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษากรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร พบว่ายังไม่มีผู้ที่ศึกษาในลักษณะดังกล่าวมาก่อน ผู้วิจัยจึงศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมวัยรุ่นจากการศึกษาของนักวิชาการชาวไทย โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมวัยรุ่นหรือวรรณกรรมเด็กพบแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ธรรมธัช ศรีวันทนิยกุล (2557) ศึกษาความวิตกกังวล ความฝัน และความปรารถนาในวรรณกรรมวัยรุ่นแนวเรื่องเล่าผีดูดเลือดของสเตเฟนี เมเยอร์ โดยวิเคราะห์การนำเสนอความกังวล ความฝัน ความปรารถนาของวัยรุ่นในสังคมอเมริกันร่วมสมัย และกลวิธีการประพันธ์ประเภทนวนิยายรักพาฝันแนวเหนือธรรมชาติ

ศิริพร ศรีวรกานต์ (2558) ศึกษาเรื่องการขีดขูเสรีภาพทางความคิด และการแสดงออกในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง มือที่เต็มไปด้วยดวงดาวของราฟิค ขามิ โดยศึกษาจากวรรณกรรมเยาวชนภาษาเยอรมัน ผู้วิจัยเสนอว่าผู้ประพันธ์เน้น การนำเสนอแก่นเรื่องที่ว่าการขีดขูเสรีภาพทางความคิด และการแสดงออกโดยเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ของตัวเอกที่เป็นเด็กวัยรุ่น

ชไมพร กุลบุตรดี และโสภี อุณหะยา (2564) ศึกษาลักษณะของวัยรุ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น เรื่อง “พ้อมหาแม่ทางเครื่อง ลูก (สาว) นักร้อง” ของ โชติ ศรีสุวรรณ โดยใช้แนวคิดลักษณะของวัยรุ่นและกลวิธีทางภาษา

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมวัยรุ่น หรือวรรณกรรมเด็กพบแนวทางในการศึกษา การนำเสนอภาพของปัญหาของตัวละครวัยรุ่นที่สามารถศึกษาได้จากองค์ประกอบของงานวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอ

เกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการศึกษาวรรณกรรมวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาในแนววรรณกรรมวิจารณ์ช่วยแสดงให้เห็นถึงลักษณะของสังคมที่ปรากฏผ่านการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์ได้เช่นกัน ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2546: 94) กล่าวว่า วรรณกรรมสะท้อนภาพชีวิตและวัฒนธรรม แสดงลักษณะของสังคม ค่านิยมและอุดมคติของสังคม โดยในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมรโดยศึกษาจากเหตุการณ์ในเรื่องเป็นหลัก ซึ่ง กุหลาบ มัลลิกะมาส (2546: 100) กล่าวว่า เหตุการณ์ในเรื่อง คือ เรื่องที่เกิดขึ้นแก่ตัวละคร หรือพฤติกรรมของตัวละคร จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภาพสะท้อนที่แสดงผ่านเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครออกมา นอกจากนี้โครงเรื่องเป็นสำคัญที่ช่วยสร้างปมปัญหาทำให้อ่านเรื่องน่าสนใจ โดย กุหลาบ มัลลิกะมาส (2546: 102) กล่าวถึงลักษณะของปมปัญหาที่ปรากฏในโครงเรื่องทั้งหมด 3 แบบ คือ ปมปัญหาของตัวละครกับคู่กรณี ปมปัญหาที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม และ ปมปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตนเองของตัวละคร

ดังนั้น ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่องลูกคุณหนู ผู้วิจัยจะการศึกษา ตัวบทวรรณกรรมเป็นหลัก ส่วนในขั้นของการวิเคราะห์องค์ประกอบจะใช้แนวทางการวิเคราะห์วรรณกรรมของ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2546: 100-103) ดังนี้

1. เหตุการณ์ในเรื่อง (Events or Incidents) คือ การศึกษาเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวละครหรือพฤติกรรมของตัวละคร
2. เนื้อเรื่อง (Story) คือ การศึกษาเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ และเหตุการณ์นั้นส่งผลต่อตัวละครอย่างไร
3. โครงเรื่อง (Plot) คือ การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในเนื้อเรื่อง ซึ่งประกอบด้วย
 - 3.1 การอธิบายถึงสถานการณ์ในตอนเปิดเรื่อง (Exposition)
 - 3.2 ปัญหาเริ่มปรากฏ (Inciting moments)
 - 3.3 การดำเนินเรื่อง (Development)
 - 3.4 การที่ปัญหาได้รับการแก้ไข (Climax)
 - 3.5 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ (Denouement and final suspense)
 - 3.6 จุดจบของปัญหา (Conclusion)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary research) โดยจะนำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แปลวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู (ເລກສຸກຸນ) บทประพันธ์ของ เห่ง ฎารี่ (ເທង ຜາຣີ) จัดพิมพ์และเผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ Sipar พนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา พิมพ์ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 2017 เป็นภาษาไทย
2. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดทฤษฎีทางการวิเคราะห์วรรณกรรมของ กุหลาบ มัลลิกะมาส และประวัติผู้ประพันธ์
3. วิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรมตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนด
4. สรุปผลและอภิปรายผล

สรุปผล

คำว่า “สังคม” มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 1199) ว่า “คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน” ซึ่งจากคำนิยามดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสังคมนั้นต้องประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยจากศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ของตัวละครวัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์กับสังคมต่าง ๆ จากวรรณกรรมเป็นหลัก

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู (ເລກສຸກຸນ) สรุปผลการศึกษาได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของสังคมครอบครัว ความสัมพันธ์ของสังคมโรงเรียน และความสัมพันธ์ของสังคมชาวเขมร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สังคมครอบครัว

คำว่า “ครอบครัว” มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 230) ว่า “สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามีภรรยา และหมายความรวมถึงลูกด้วย” ซึ่งจากคำนิยามดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะตัวละครที่ปรากฏว่ามีครอบครัวในเนื้อเรื่องเท่านั้น โดยครอบครัวในที่นี้จะมุ่งเน้นเพียงสามี ภรรยา และลูก เท่านั้น แม้ว่า จะขาดบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็จะถือว่าเป็นครอบครัวเช่นกัน เช่น ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีและภรรยา ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อและลูก ครอบครัวที่ประกอบด้วยแม่และลูก เป็นต้น

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมครอบครัวในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู พบ ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมครอบครัว 4 ครอบครัว ดังนี้

1.1 ครอบครัวของลีณา (ลีณา)

ลีณาเป็นตัวละครหลักของวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู ครอบครัวของลีณาประกอบด้วยพ่อ แม่ และลีณา ในครอบครัวนี้ตอนต้นเรื่องจะพบว่าความสัมพันธ์ของลีณากับแม่มีความขัดแย้งกัน ดังข้อความ

- ก๊อ ก๊อ ก๊อ ก๊อ เออ แม่ลูกคุณหนู เมื่อไรจึงจะตื่น ? เดียวไปเรียนสายนะ !
- รู้แล้วแม่ ! เรียกแล้วเรียกอีก ! หนูรู้เวลาหนูหอรอก ... (ฉันทอบด้วยความหงุดหงิด)
- เออ ! ถ้าแก่ขนาดนั้น ทำไมต้องให้แม่เรียกตั้งแต่อยู่ชั้นอนุบาลจนถึงระดับ 8 เล่า ! (แม่ฉันทันเสียง) (เทพกฤษฏ์, 2017: 6)

จากบทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแม่กับลูกที่เป็นความสัมพันธ์แบบเชิงลบที่แสดงผ่านการโต้แย้งกันด้วยถ้อยคำ อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบเชิงลบระหว่างแม่กับลูก เช่น ลีณาไม่รู้แม่ของตนทำงานอะไรบ้าง รู้แค่เพียงว่าประกอบอาชีพอะไร และยังมองการกระทำของแม่ในแง่ลบ ดังข้อความ “แม่ของฉันทันเป็นบรรณารักษ์ที่หอสมุดแห่งชาติ ฉันทันไม่รู้แม่ของฉันทันทำอะไรบ้างในที่ทำงานของแม่ แม่ไปทำงานสายทุกวันแต่ไม่เคยเห็นใครต่อว่าแม่เลย ส่วนฉันทันจะตื่นนอนสายไม่ได้เลย แม่หาเรื่องฉันทันตลอดเวลา” (เทพกฤษฏ์, 2017: 7) อย่างไรก็ตามแม้ว่าในตอนต้น เรื่อง ลีณา กับแม่ของเธอจะมีความสัมพันธ์แบบเชิงลบ แต่ในตอนท้ายความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกก็เริ่มที่จะดีขึ้น ดังเช่นตอนที่ลีณา มีประจำเดือนครั้งแรก แม่ของเธอได้เข้ามาอธิบายและสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเมื่อมีประจำเดือน ดังข้อความ

แม่ฉันทันพูดอย่างนุ่มนวลแล้วค่อย ๆ อธิบาย: ขึ้นแรกลูกต้องฉีกกระดาษที่ปิดอยู่ กับแผ่นสำลีนี้ออกก่อน...

แม่พูดไปด้วยทำไปด้วยแล้วแกล้งให้ฉันทันทำตามแม่โดยไม่แยแสสักคำเลย: ลีณา ลูกโตเป็นสาวเต็มตัวแล้ว ! เด็กผู้หญิงต้องถึงเวลาเมื่อเล็ด เขาเรียกว่า “มีระดู” แต่คนแก่ ๆ สมัยโบราณมักเรียกว่า “มีประจำเดือน”

ฉันทันพยายามฟังแม่พูด เหมือนฟังครูอธิบายบทเรียนอย่างนั้นแหละ แม่พูดต่ออีก: เวลาเมื่อมีระดู ลูกต้องพยายามอาบน้ำให้เนื้อตัวสะอาดและเปลี่ยนผ้าอนามัยนี้ทั้งด้วย...

แม่อธิบายดีมาก เพื่อป้องกันความบังเอิญเพราะฉันทันเคยเห็นผู้หญิง สาว ๆ ที่โรงเรียนของฉันทัน บางครั้งพวกเขาเดินเอากะเป๋ปิดกั้นคงจะเพราะเรื่องนี้แน่นอน

เย็นนี้ฉันทันนึกถึงวันก่อน ๆ ทั้งหมด แม่ลูกเราทั้งสองพูดคุยกันถูกคอเป็นปีเป็นขลุ่ย ฉันทันถามแม่เกี่ยวกับเรื่อง “มีระดู” นี้อยู่นานมาก แล้วแม่ก็ไม่เบื่อบ่อยที่จะตอบคำถามของฉันทันเลย...

วันนี้ฉันทันรักกว่าวันอื่น ๆ ทั้งหมด คือ เหมือนเป็นแม่ที่ฉันทันรู้จัก มาตั้งแต่เด็กนั้นแหละ ฉันทันจำได้ เมื่อตอนเป็นเด็กฉันทันชอบวิ่งไปกอดแม่มาก แล้วฉันทันไม่อยากให้แม่ไปไหนห่างจากสายตาฉันทันเลยแม้แต่นาทีเดียว (เทพกฤษฏ์, 2017: 67-69)

จากบทสนทนาข้างต้นพบว่า ลีณาที่มีทัศนคติต่อแม่ดีขึ้นเมื่อแม่เข้ามาพูดคุยด้วยถ้อยคำที่ดี ไม่ดุหรือต่อว่า อีกทั้งยังให้คำแนะนำในขณะที่ยังต้องการความช่วยเหลือ ทั้งนี้แม้ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะดีขึ้นแต่ก็มีเหตุการณ์ที่สร้างความไม่พึงพอใจให้ตัวละครลีณาเพิ่มเติม เช่น การที่แม่ไม่อนุญาตให้ไปทัศนศึกษากับเพื่อน แต่บังคับให้ไปเที่ยวกับครอบครัว หรืออีกตอนหนึ่งที่สร้างความไม่พึงพอใจให้กับลีณาอย่างมาก คือ เมื่อลีณาไปย้อมสีผมแต่แม่ของเธอไม่พอใจบังคับให้ลีณา ย้อมผมกลับและจับเธอตัดผม ดังข้อความ

เพียงแค่เห็นผมดำเงาของฉันทันที่เปลี่ยนเป็นสีทองแดงแก่ แล้วยังมีไฮไลต์เป็นข้อ ๆ สีครีมเท่านั้นเอง แม่ตำหนิ ปาว ๆ เหมือนเขาจุดประทัดเวลาตรุษจีน ฉันทันไม่กล้ามองหน้าแม่เลย เพราะหน้าแม่เหมือนยายบอบแก่ แก่โกรธฉันทันจนเกือบจะล้มลงไป แก่บึ้งด้วยความเคียดแค้นต่อการทำให้ฉันทันเปลี่ยนสีผมเป็นสีดำแบบเดิมทันที แต่ฉันทันยังไม่ยอม ทนได้นั้นแม่จับมือฉันทันกระชากลากไปร้านทำผมที่อยู่ข้างบ้าน ฉันทันตัวไม่ยอมทำตามแม่ แล้วยังแถมร้องตะโกนดัง ๆ: ฉันทันยอมตาย !

แม้มิยอมแพ้ฉันเหมือนกัน แก้วไปเปิดลิ้นชักโต๊ะแล้วดึงเอากรรไกรมาตัดผมฉันฉับ ๆ หนึ่งกำมือ ฉันสะดุ้งตกตะลึงแล้วร้องออกมาด้วยความโกรธเกรี้ยว

ฉันร้องไห้ดัง ๆ ฉันโกรธแม่จนพูดไม่ออก แม่ทิ้งตัวลงนั่งบนเก้าอี้ หอบมือสั่นแล้วตะคอกฉันดัง ๆ

ฉันไม่ตอบ รีบวิ่งไปห้องของฉันทันที ฉันเกือบจะทนกับคำพูดของแม่ไม่ได้ ทุก ๆ ครั้งจะคอยอ้างว่าไม่ให้ฉันเรียกแก้วแม่ คงคิดว่าฉันอยากเรียกมากจนกละมัง ! คอยดูเถาะ ฉันโกรธแม่มากที่สุดตั้งแต่เกิดมา ฉันคุมแค้นทุกเรื่องที่แม่ทำกับฉัน มาตลอดชีวิต (เนกสิริทูล, 2017: 102-104)

จากบทสนทนาข้างต้นพบว่าพฤติกรรมที่รุนแรงของแม่ ทำให้ตัวละครที่เป็นลูกเกิดการต่อต้านยิ่งขั้นทั้งยังสร้างความขัดแย้งให้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามแม่ของสลิณาก็รู้สึกผิดที่ลงโทษลูกด้วยความรุนแรง จึงพยายามหาวิธีที่จะสมานรอยร้าวดังกล่าว ซึ่งสลิณเองก็รับรู้เช่นกัน ดังข้อความว่า “ฉันยิ่งจะโกรธแม่มากกว่าเดิมอีก ทุกครั้งที่ฉันทะเลาะกับแม่ แม่ก็จะซื้อหรือทำอาหารที่ฉันชอบเสมอ แม่คงจะดียิ่งกว่าฉัน ! ฉันจึงมองลอดช่องถุงใหญ่ทั้งกลิ่นน้ำลายน่าจะได้เป็นถึงเลย” (เนกสิริทูล, 2017: 109) และ “ฉันรู้ว่าการไปทานอาหารนอกบ้านนี้เป็นแผนของแม่ที่จะปลอบใจฉัน หลังจากที่เธอทำผิดทำร้ายฉันเป็นแบบนี้ทุกครั้ง ! คือตบหัวแล้วลูบหลัง” (เนกสิริทูล, 2017: 119) เหตุการณ์ข้างต้นนั้นก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบเชิงลบระหว่างแม่กับลูกแม้ว่าจะมีเหตุการณ์ที่สร้างความสัมพันธ์แบบเชิงบวกบ้างแต่ความสัมพันธ์แบบเชิงลบก็ยังรุนแรงกว่า

ทั้งนี้ในตอนท้ายผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพความสัมพันธ์แบบเชิงบวก เช่น ในตอนที่แม่ของสลิณต้องไปดูงานที่ต่างประเทศทำให้สลิณต้องอยู่กับพ่อเพียงสองคน ภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่แม่เคยทำจึงต้องตกมาอยู่ที่เธอและพ่อ จึงทำให้เธอเข้าใจความเหน็ดเหนื่อยของแม่ อีกทั้งการเว้นระยะของแม่และสลินาจึงก่อให้เกิดความคิดถึงมากยิ่งขึ้น ดังข้อความว่า “ระยะนี้ฉันจึงเข้าใจจิตใจแม่มากกว่าแต่ก่อน เข้าใจว่าเหตุใดแม่จึงบ่นฉันกับพ่อเก่งมากขนาดนี้ ? ก็แล้วใครจะทนได้ถ้าในบ้านมีคนทำงานเพียงคนเดียว ? แล้วอีกสองคนต้องสั่งจึงจะช่วยทำ !” (เนกสิริทูล, 2017: 143) และในท้ายที่สุดสลิณยอมที่จะเปิดใจพูดคุยกับแม่ ในขณะที่เดียวกันแม่ก็ยอมเปิดใจรับฟังลูกมากขึ้น ดังข้อความว่า “แม่ขา ! หนูอยากขอโทษแม่เกี่ยวกับเรื่องที่หนูต่อปากต่อคำกับแม่ ไม่ลดราวาศอกแม่แต่คำเดียว แต่แม่ก็ควรให้เสรีภาพกับหนูบ้าง เช่น เรื่องการแต่งตัว การไว้ผม เป็นต้น ! นี่แหละเป็นคำขอเล็กน้อยของหนู” (เนกสิริทูล, 2017: 176) แม้ว่าจะเปิดใจคุยกันแล้วก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกก็ไม่ได้กลับจากลบเป็นบวก เพราะแม่ของเธอยังคงมีข้อห้ามข้อบังคับบางประการอยู่ดี แต่อย่างน้อยแม่ก็รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของลูกมากขึ้น ดังข้อความว่า “ลูกเลย ! อะไรที่ฉันสงสัยอยู่ นั่นคือแม่ยังคงเป็นแม่และฉันก็ยังคงเป็นฉันเหมือนเดิม แล้วบางเวลาก็ใกล้ชิดกัน บางเวลาก็ถอยห่างเหมือนเดิม...” (เนกสิริทูล, 2017: 178) ข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกที่ดีขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าจะไม่เป็นความสัมพันธ์แบบเชิงบวกเต็มร้อย แต่ก็ยังเป็นความสัมพันธ์ที่เข้าอกเข้าใจกันมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์ในครอบครัวของสลิณแม้ว่าเธอจะมีความสัมพันธ์แบบเชิงลบกับแม่ของเธอ แต่ความสัมพันธ์กับพ่อของเธอนั้นเป็นความสัมพันธ์ด้านบวกซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ดังข้อความ

ตอนที่ฉันจะลงจากรถมอเตอร์ไซด์พ่อบอกว่า:

- เลิกเรียนแล้วรีบกลับบ้านนะ ได้ยินไหม !
- ครับท่าน !

ฉันตอบพร้อมยกมือทำความเคารพ เหมือนนายทหารชั้นผู้น้อยที่ฟังคำสั่งของหัวหน้า พ่อหัวเราะแล้วก็ขี่มอเตอร์ไซด์ไปที่ทำงานของแก (เนกสิริทูล, 2017: 16)

จากบทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพ่อกับลูกที่มีความสัมพันธ์สนิทสนมกันมากพอที่จะหยอกล้อเล่นกันอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้อีกตอนที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกอย่างชัดเจน คือ ตอนที่สลิณไปเที่ยวทะเลกับครอบครัวโดยการขึ้นรถโดยสาร สลิณเลือกไปนั่งข้างพ่อและให้แม่นั่งคนเดียว ดังข้อความ “พ่อกับฉันนั่งเก้าอี้เลข 1 และ 2 แถวข้างซ้าย หลังคนขับรถ แม่นั่งแถวเดียวกับเราข้างประตูเข้าออกด้านขวามือ” (เนกสิริทูล, 2017: 83) ข้อความข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของสลิณนั้นสนิทสนมและไว้วางใจพ่อกว่าแม่ นอกจากนี้ในตอนทีสลิณกับแม่

ทะเลาะกันพ่อก็เป็นฝ่ายเข้ามาช่วยเหลือทำให้เรื่องราวสงบลง ดังข้อความว่า “พ่อพยักหน้าช้า ๆ แล้วเอามือลูบเส้นผมฉันแบบทะนุถนอม ถึงอย่างไรพ่อก็ยังคงติดกับฉัน ผิดกันไกลกับแม่ที่ร้ายกาจไม่มีเหตุผล ถ้าพอมมาถึงหน้าฉันนี่คิดเดียว บางทีอาจจะเข้าข้างฉันไปแล้ว แล้วแม่ก็ไม่มีทางมาตีผมฉันด้วย” (เนกสิริทูล, 2017: 104) และ “พ่อยังคงช่วยปลอบใจฉันแล้วก็พยายามหาวิธีประสานรอยร้าว ระหว่างฉันกับแม่เหมือนเดิม ฉันสบายใจเวลาที่พ่อปลอบ แต่ฉันโกรธเวลาที่แกล้งบอกฉันว่าไม่ให้โกรธแม่” (เนกสิริทูล, 2017: 112) นอกจากนี้สื่อนี้ยังยอมรับฟังคำสอนของพ่อมากกว่าแม่ แม้จะเป็นเรื่องเดียวกันก็ตาม กล่าวคือ หากแม่เป็นผู้ว่ากล่าวตักเตือน สื่อนี้จะไม่ยอมรับฟัง แต่หากเป็นพ่อสื่อนี้จะยอมรับมากกว่า ดังข้อความ “ฉันก้มหัวให้พ่อทั้งน้ำตาเพราะเหตุผลของพ่อสามารถทำให้ฉันยอมรับได้ ไม่เหมือนแม่หรือท้ออะไรต่ออะไร อ้างตัวว่าเป็นแม่ ตะคอกใส่ฉันให้ฉันเคารพความคิดของแม่ แกล้งยอม” (เนกสิริทูล, 2017: 106)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสื่อนี้กับพ่อจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ในตอนแม่ของเธอไม่อยู่และเธอกับพ่อต้องดูแลตนเอง และดูแลบ้านก็ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่เปลี่ยนไป ดังข้อความ “บางครั้งฉันบ่นใส่พ่อ พ่อตะคอกใส่ฉัน บางครั้งฉันโกรธพ่อ แล้วพ่อก็โกรธฉันด้วย เวลานี้เราสองคนพ่อลูกรู้จักการสวดภาวนาด้วยกันทะเลาะกันอยู่เรื่อย ๆ” (เนกสิริทูล, 2017: 143) แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของทั้งคู่ก็ยังเป็นความสัมพันธ์แบบเชิงบวก แม้ว่าจะมีเรื่องที่ทำให้ไม่เข้าใจกันบ้าง แต่กลวิธีในการสื่อสารของทั้งคู่ก็ทำให้เข้าใจซึ่งกัน

1.2 ครอบครัวของมารี (ยัถ)

ครอบครัวของมารีประกอบด้วยพ่อ แม่ มารี และนิตา (ธิดา) ในครอบครัวนี้ตอนต้นเรื่องพบความขัดแย้งของมารีกับนิตาผู้เป็นน้องสาว สองพี่น้องมักจะทะเลาะกันจนบางครั้งถึงขั้นไม่พูดคุยกันหรือทำร้ายร่างกายกันก็มี ดังข้อความ

มารีมีน้องสาวอีกคนหนึ่งชื่อนิตา ที่มีอายุ 11 ปี ทั้งสองคนทะเลาะกันไม่เคยเว้น ขอเพียงได้พบหน้ากันแล้วเดี๋ยวนี้มารีกับนิตาไม่พูดกันเลย ถึงแม้จะมีการชำระโทษจากพ่อแม่ของพวกเธอแล้วก็ตาม มารีบอกฉันว่าน้องสาวของเธอชอบอิจฉาเธอมาก ทุกครั้งที่พ่อแม่ของเธอซื้อของใหม่ ๆ มาให้พวกเธอ นิต้ามักจะเลือกและแย่งของของตัวเองชอบไปก่อนตลอด ถ้ามารีไม่ยอมให้นิตาจะหาเรื่องทะเลาะกันจนบางครั้งถึงขั้นตบตีก็มี (เนกสิริทูล, 2017: 18)

จากบทข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบเชิงลบของพี่น้องที่ไม่ลงรอยกัน ไม่เพียงเท่านั้นมารีกับพ่อและแม่ของเธอก็ปรากฏความสัมพันธ์แบบเชิงลบเช่นเดียวกันกับสื่อนี้ ดังข้อความ “มารีไม่กล้าตีผมเลยเพราะกลัวแม่จะจับโกนหัวฉัน” (เนกสิริทูล, 2017: 99) และ “ระหว่างทางมารีพยายามปลอบใจฉันไม่ให้ขุ่นเคืองใจอะไรเพราะพ่อแม่ของเธอก็หาเรื่องเธอมาเหมือนกัน แล้วไม่เพียงแค่นั้น พวกเขายังจะโกนผมอีกถ้าเธอกล้าไปทำสีผมในครั้งหลังอีก” (เนกสิริทูล, 2017: 114) จากข้อความจะพบว่ามารีนั้นไม่เพียงแต่แม่เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์แบบเชิงลบ พ่อของมารีเองก็เช่นเดียวกัน ที่แสดงพฤติกรรมด้านลบต่อลูก ซึ่งผลการของการแสดงพฤติกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการต่อต้านของมารี เช่น ทำให้มารีต้องโกหกพ่อแม่เพื่อที่จะได้ทำในสิ่งที่ตนต้องการ เช่น ตอนที่มารีมาบ้านสื่อนี้ มารีต้องโกหกแม่ว่าไปอ่านหนังสือแทนที่จะบอกความจริงว่าไปหาสื่อนี้ทำไม ดังข้อความ “- เออ รี ทำอะไรถึงออกมาได้ ? (ฉันนึกได้เลยหนีไปถามมารี), - คือขี้ใจเลอะเท้าหาเรา แล้วเราก็กินแม่ว่ามาอ่านหนังสือที่บ้านเธอ (มารีบอก)” (เนกสิริทูล, 2017: 115)

1.3 ครอบครัวของฟาฏา (อุษ)

ครอบครัวของฟาฏาประกอบด้วยพ่อ แม่ ฟาฏา และ สุรา (ลูกพี่) ในครอบครัวนี้ความสัมพันธ์ของพี่น้องก็ไม่ค่อยดีเท่าไร เพราะฟาฏากับสุราผู้เป็นน้องชายก็มักจะไม่ลงรอยกัน ดังข้อความ “เธอกับน้องชายก็ไม่ค่อยถูกกัน ฟาฏาทำงานที่บ้านมากกว่าน้องชาย เช่น ล้างจาน หุงข้าว ถูบ้าน พับเสื้อผ้า... สุราขี้เกียจมาก เพราะอ้างตัวว่าเป็นลูกชายคนเล็กแล้วได้แม่กับพ่อให้ท้าย” (เนกสิริทูล, 2017: 20) จากข้อความข้างต้นจะพบว่าความสัมพันธ์แบบเชิงลบระหว่าง ฟาฏากับสุรานี้ สาเหตุหนึ่งมาจากพ่อและแม่ของฟาฏาที่ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว ทั้งฟาฏารู้สึกว่าไม่ยุติธรรมที่ต้องรับภาระหน้าที่ต่าง ๆ มากกว่าน้องชาย อย่างไรก็ตามแม้ฟาฏากับน้องชายจะมีความสัมพันธ์แบบเชิงลบต่อกัน แต่กับพ่อแม่แล้วฟาฏามีความสัมพันธ์แบบเชิงบวกต่อกัน ดังข้อความ “มีแต่ฟาฏาเท่านั้นที่สบายใจว่าทุกคน ไม่ว่าจะอยากเปลี่ยนผมทรงไหน

พ่อแม่ก็ไม่ว่าเหมือนฉันกับมารีด้วย คิดไปฉันก็อาจเหมือนเดิม” (เนกสิริทูล, 2017: 99) จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการยอมรับหรือการได้รับอิสระจากครอบครัวโดยไม่มีแรงกดดันหรือข้อบังคับมาตีกรอบให้ ทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างพ่อแม่และลูก

1.4 ครอบครัวของฟูตี (ฟูตี)

ครอบครัวของฟูตีประกอบด้วยพ่อ แม่ พี่ชาย 2 คน และฟูตี ในครอบครัวนี้ความสัมพันธ์ของพี่น้องก็ไม่ค่อยดีเท่าไร โดยเฉพาะฟูตีกับแม่เนื่องจากฟูตีคิดว่าเป็นเพราะแม่จึงทำให้ฟูตีเป็นกะเทย เนื่องจากแม่ของฟูตียากมีลูกสาว ดังข้อความฟูตีมีพี่น้องสามคนล้วนแต่เป็นผู้ชายทั้งนั้น มันเป็นลูกคนสุดท้อง มันเคยบอกว่า พ่อแม่ของมันอยากได้ลูกสาวสักคนหนึ่งมาก ๆ ตอนตั้งท้องฟูตี แม่มันก็หวังเสมอว่าแกจะมีลูกสาว เพราะแกฝันว่ามีคนให้ลูกสาวน่ารักกับแกมาคนหนึ่งแล้วตั้งแต่เริ่มตั้งท้อง หน้าตาแกก็สดใสเปล่งปลั่งไม่ดำหม่นหมองเหมือนตอนท้องลูกชายสองคนของแกเลย แกไม่กล้าตีหมาแพหรือกินลูกหว่าเลย เพราะกลัวลูกในท้องแกจะมีผิวดำ แม้จะอัลตราซาวด์แล้วว่าเด็กในท้องนั้นเป็นผู้ชายก็ตาม แกยังคงคิดว่าหมอดูผิด ... แม่ฟูตีซื้อเสื้อผ้าขาวของเครื่องใช้สำหรับลูกสาวไว้ให้ฟูตี แล้วทันทีที่ฟูตีเกิดพ้นท้องออกมา แกจึงตัดใจเชื่อว่าฟูตีเป็นลูกชาย แต่ก็ยังมีอยู่บ่อยครั้งที่แกยังมีความเชื่อว่าฟูตีเป็นลูกสาว ด้วยเหตุนี้ฟูตีจึงโกรธแม่แบบตัดเป็นตัดตาย เพราะแกอยากมีลูกสาวมาก จึงทำให้ฟูตีมีจิตกริยาเป็นผู้หญิงแบบนี้ (เนกสิริทูล, 2017: 22-23)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของฟูตีกับครอบครัวที่เป็นความสัมพันธ์แบบเชิงลบนอกจากเรื่องเพศสภาพไม่ตรงเพศกำเนิดที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบเชิงลบแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น เช่น ฟูตียากเรียนเสริมสวยแต่ครอบครัวไม่สนับสนุนตามที่เธอสนใจ ดังข้อความ “ใครจะกล้า วันก่อนแม่ฉันตรวจกระเป๋ แกเห็นเข้า แกด่าฉันอยู่สองชั่วโมงนะ ! แกถามว่า ฉันไปเรียนหนังสือหรือไปเสริมสวย ? (ฟูตีบอกด้วยสีหน้าแห้ง)” (เนกสิริทูล, 2017: 29) ความกดดันและข้อห้ามของครอบครัวฟูตีทำให้ฟูตีต่อต้านและแอบไปเรียนเสริมสวยโดยที่ไม่ให้ครอบครัวรู้ บางครั้งถึงขั้นโกหกครอบครัวก็มี ดังข้อความฟูตีพยายามเรียนซ่อมผม ดัดผมและแต่งหน้าที่บ้านเสริมสวยอย่างหนัก พ่อกับแม่ฟูตีไม่รู้เรื่องนี้เลย แล้วแกก็ไม่ถามพวกเราเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย ฟูตีโกหกว่ามันไปเรียนกวตวิชาเตรียมสอบปีหน้า ความจริงฟูตีเรียนแต่กับพวกเรากันเองเท่านั้น ฉันกับฟูตีเรียนภาษาเขมรกับมารี และฟาภา ฟาภากับฟูตีสอนบทเรียนชีววิทยาให้ฉันกับมารี มารี ฟูตีและฟาภา เรียนฟิสิกส์เคมีกับฉัน (เนกสิริทูล, 2017: 180)

จากบทสนทนาแสดงให้เห็นพฤติกรรมของฟูตีตัวละครวัยรุ่นที่ต่อต้านครอบครัว แม้ว่าครอบครัวจะไม่เห็นด้วยแต่ฟูตีก็ยังแอบทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังแสดงเจตนาที่สนับสนุนให้ครอบครัวส่งเสริมลูกในสิ่งที่ลูกชอบผ่านตัวละครลิณา ดังเช่นในตอนท้ายของเรื่องลิณาพรรณนาถึงฟูตีและครอบครัว ดังข้อความ

เดี๋ยวนี้ฟูตีเก่งกว่าแต่ก่อนมาก มันดัดผมให้เขาได้หลายคนแล้ว นี่ก็เนื่องจากหัวหน้าช่างให้ออกาสทดลองดัดผมให้ลูกค้า ฟูตีก็ได้ดัดผมให้แม่ของฉัน ให้แม่มารีและแม่ฟาภาด้วย ทั้งแม่ฉัน แม่เพื่อนของฉันล้วนแต่เต็มอกเต็มใจชื่นชอบฝีมือฟูตีมาก แล้วพวกแกชื่นชมมันไม่ขาดปากเลยยกเว้นแต่แม่ฟูตี ที่อาภัพไม่รู้ว่าลูกของแม่คนนี้เก่งขนาดไหน แกรู้อย่างเดียว คือห้ามฟูตีเด็ดขาดเกี่ยวกับเรื่องไปเรียนเสริมสวยนี้ แต่พวกเราทั้งสี่คนหวังอยู่เสมอว่าแม่ของฟูตีจะเปิดไฟเขียวรับสิ่งที่ลูกแกชอบได้ในวันหนึ่ง ถ้ามีโอกาสดี ๆ พวกเราจะไปบอกแกตามตรงเกี่ยวกับความต้องการอันสำคัญของฟูตี (เนกสิริทูล, 2017: 182)

2. สังคมโรงเรียน

สังคมโรงเรียนเป็นอีกสังคมหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อตัวละครหลัก เนื่องจากเป็นสถานที่หลักอีกสถานที่หนึ่งในการดำเนินเรื่อง ในช่วงวัยรุ่นโรงเรียนเป็นสถานที่ที่วัยรุ่นใช้ชีวิตมากที่สุด เนื่องจากต้องมาเรียนหนังสือและทำให้ได้พบกับผู้คนที่มีมาจากสังคมครอบครัวที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมโรงเรียนในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนูพบลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมโรงเรียน 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 เพื่อนสนิท

เพื่อนสนิทของลีณามีทั้งหมด 3 คน คือ มารี พากา และ พูที ลีณาและเพื่อนสนิทมีความชอบในสิ่งเดียวกัน ดังข้อความ “พวกเราทั้งสี่คนนั่งโต๊ะเดียวกัน แล้วไปไหนมาไหนด้วยกัน ออกไปเล่นด้วยกันและกินของเปรี้ยว ๆ ด้วยกันพวกเราชอบเรื่องไร้สาระเช่น นิทานครู วิจารณ์ดารา-นักร้องเกาหลี...” (เนกสิริทูล, 2017: 19) และ “พวกเราก็ก้มติกันแล้วตัดสินใจกันเป็นเอกฉันท์ว่าจะมุ่งตรงไปหางสรรพสินค้าต่อ พวกเราเดินดูกระเป๋า รองเท้าหนัง เสื้อผ้า เครื่องประดับอย่างสบายใจ... เมื่อรู้สึกเหนื่อยสักหน่อย พวกเราก็ก้าวเข้าไปกินไอศกรีม โอโฮ ! มันหวานเย็นถึงใจทีเดียว ! ไอศกรีมเย็น ๆ กับอากาศร้อน ๆ แบบนี้” (เนกสิริทูล, 2017: 102) ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนที่ชอบในสิ่งเดียวกัน ทั้งยังเห็นพ้องต้องกันในการทำใด ๆ ร่วมกันเสมอ

นอกจากจะชอบในสิ่งเดียวกันแล้วทั้งหมดยังคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเท่าที่จะช่วยได้ ทั้งยังคอยเป็นห่วงซึ่งกันและกันเสมอ เช่น ในตอนที่ ลีณาถูกบังคับให้ไปเกี่ยวกับครอบครัวจึงทำให้ไม่ได้ไปทัศนศึกษากับเพื่อน แต่เพื่อน ๆ ยังคงเป็นห่วงและส่งข้อความหาลีณาอยู่ตลอด ดังข้อความ

ใจฉันยังคงติดตามเพื่อน ๆ ฉันอยู่ดังเดิม พวกเขาไปตามทางหลวงหมายเลข 3 ส่วนฉันไปตามทางหลวงหมายเลข 4 คือ อยู่คนละฝั่งเลย ทำไมฉันไม่สามารถมองเห็นรถเพื่อน ๆ ที่ไปพนมโบโกโคหนอ ขณะที่กำลังคิด ทันใด เสียงโทรศัพท์ดังขึ้น “ติง ติง” สองครั้งในกระเป๋ากางเกง ฉันรีบเอามาดู โอ ! เป็นข้อความของมารี เธอถามฉันว่าถึงไหนแล้ว ? ส่วนพวกเขากำลังกินกล้วยเดี่ยว ฉันรีบตอบมารีไปว่ารถโดยสารของเราออกจากท่าอากาศยานนานาชาติพนมเปญ (เพนทิสตฺ) แล้ว ยังไม่ทันจะกดส่งข้อความทันใดเสียงข้อความดัง “ติง ติง” ขึ้นมาอีกครั้ง คราวนี้เป็นข้อความของติติ มันบอกว่ากล้วยเดี่ยวลูกชิ้นที่นั่นอร่อยมาก แล้วพวกมันทั้งสามคนนั่งร่วมโต๊ะกันกับครูซูซู ไม่เพียงเท่านั้นคุณครูซูซูยังเลี้ยงกล้วยเดี่ยวทุกคนที่อยู่ในโต๊ะเดียวกันอีกด้วย (เนกสิริทูล, 2017: 85)

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการที่เพื่อน ๆ มีความเป็นห่วง และให้กำลังใจกันในยามที่ลีณาต้องแยกจากกลุ่มเพื่อนสนิทไม่ได้อยู่ร่วมกันดังปรารถนา นอกจากนี้ในยามที่มีความทุกข์ลีณามักจะนึกถึงเพื่อน ต้องการระบายความทุกข์กับเพื่อนเสมอ ดังข้อความ “ฉันอยากโทรศัพท์ไปหามารีมากแต่ฉันรู้สึกแน่นในอกพูดไม่ออก แล้วฉันจะต้องทำอย่างไรเมื่อเจอหน้ามารี พูที พากา กับเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ อีก ? แม้ทำไมถึงทำร้ายกับฉันขนาดนี้ ?” (เนกสิริทูล, 2017: 107) ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการยอมรับและไว้วางใจเพื่อนสนิท ในตอนที่มีความทุกข์จึงนึกถึงกลุ่มเพื่อนสนิทเป็นอันดับแรก

2.2 เพื่อนร่วมห้อง

สังคมเพื่อนร่วมห้องพบว่าการกลั่นแกล้ง (Bully) โดยแสดงออกด้วยคำพูดหรือพฤติกรรมที่ก้าวร้าวต่อตัวละครวัยรุ่นด้วยตนเอง โดยเฉพาะตัวละครวัยรุ่นเพศหญิงและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (กะเทย) เช่น ในตอนที่สูงตริ (สูงตริ) กลั่นแกล้งพูทีด้วยคำพูด เพื่อนร่วมห้องทั้งชายและหญิงต่างสนุกสนานกับพฤติกรรมนั้น ดังข้อความ “พวกผู้หญิงพากันหัวเราะ ฮะ ฮะ ... ส่วนพวกผู้ชายพากันโห่เกรียวกราวไม่หยุด ... พวกนักเรียนชายชอบล้อเล่นและชอบแกล้งพูทีมาก พวกเขาเรียกพูทีว่า ‘น้อง ๆ’ หรือ ‘อีนาง’ หรือ ‘ที่รัก’ หรือ ‘แม่สาวดี’ ส่วนพวกผู้หญิง พวกเขาเรียกพูทีว่า ‘ติติ’ หรือ ‘ขติขติ’ ” (เนกสิริทูล, 2017: 21) (ขติขติ เป็นการเลียนเสียงคำว่า เขตย (เข็ญ) แปลว่า กะเทย เนื่องจากชื่อ “พูที” ภาษาเขมรเขียน ฮูจิ ออกเสียงว่า ลูตี /luu-tii/ จึงใช้เสียงเสียงพ้องดังกล่าวมาล้อเลียน) และอีกตอนหนึ่งในช่วงวาเลนไทน์ ปาดาหัวหน้าห้องซื้อดอกกุหลาบให้เพื่อนผู้หญิงทุกคนยกเว้นพูที จึงทำให้พูทีรู้สึกเสียใจ ดังข้อความ “ปาดาซื้อดอกกุหลาบให้เพื่อนผู้หญิงร่วมชั้นเรียนทุกคน พูทีโกรธปาดาที่ไม่ให้ดอกไม้กับนาง ก็เลยซื้อดอกกุหลาบแดงดอกหนึ่งให้ตัวเอง” (เนกสิริทูล, 2017: 45) พูทีปลอบใจตัวเองด้วยการซื้อดอกไม้ให้ตัวเองเพื่อที่จะได้มีดอกไม้เหมือนกับเพื่อนคนอื่น ๆ แต่ในที่สุดสูงตริก็เอาดอกไม้มาให้แต่แทนที่จะเป็นดอกกุหลาบแต่กลับเป็นดอกบัว ดังข้อความ “ขณะนั้นสูงตริถือดอกบัวขาวดอกหนึ่ง ที่มีโบผูกอย่างสวยงามเดินมุ่งมายังพวกเรา ฉัน มารีกับพากานึกแล้วก็จึงดันพูทีให้ยืนบังหน้าพวกเรา เมื่อมาถึงตรงหน้าพูที ทันใดนั้นสูงตริก็เขาลงมือข้างหนึ่งยื่น

ดอกไม้ให้หนูที่ มืออีกข้างหนึ่งวางที่ทรวงอก เขาหลับตาแล้วพูดอย่างอ่อนหวานราวกับพระเอกกำลังสารภาพรักกับนางเอกอย่างนั้นเลย” (เทพสุทนต์, 2017: 46) การแสดงออกของสุนทรี ต่อผู้ที่ถือเป็นการกลั่นแกล้งเนื่องจากดอกบัวเป็นดอกไม้ที่ในสังคมเขมนั้นใช้สำหรับให้พระ ไม่ได้ใช้สำหรับแสดงความรักเช่นเดียวกันกับสังคมไทย ซึ่งการให้ดอกไม้ในช่วงเทศกาลวาเลนไทน์มักจะให้ดอกกุหลาบมากกว่า แสดงให้เห็นเจตนาที่จะสื่อสารว่าผู้ที่นั้นต่างจากเพื่อนคนอื่น ๆ

ลักษณะการกลั่นแกล้งกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือบุคคลที่มีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ ในสังคมมักเกิดขึ้นในโรงเรียน บางครั้งเกิดขึ้นเพื่อความสนุกสนาน แต่บางครั้งก็กลายเป็นการกลั่นแกล้งจนเกิดเป็นเหตุรุนแรงขึ้นได้ เนื่องจากผู้ที่ถูกระทำนั้นมักไม่พอใจที่จะถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกแยกพวกออกจากสังคม แต่อย่างไรก็ดีในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู เป็นเพียงการกลั่นแกล้งเพื่อความสนุกสนานเฮฮาเท่านั้น อีกทั้งผู้ที่มีเพื่อนสนิทที่คอยปกป้องเธอ

ทั้งนี้ นอกจากการกลั่นแกล้งกันในสังคมโรงเรียนแล้ว เพื่อนร่วมห้องของลีลาต่างคอยช่วยเหลือสนับสนุนกันโดยตลอด เช่น การมอบของขวัญในช่วงเทศกาล หรือการช่วยทบทวนเนื้อหาบางวิชาให้กับเพื่อน ลีลาเองก็เช่นกัน เธอเก่งวิชาฟิสิกส์-เคมีที่สุดในห้อง หากเพื่อนสงสัยหรือต้องการให้ช่วยทบทวนเธอก็ยินดี ดังข้อความ “ในชั้นเรียนถ้าใครไม่เข้าใจแบบฝึกหัด หรือสูตรฟิสิกส์-เคมี พวกเขามักจะมาถามหรือให้ฉันอธิบาย แล้วฉันก็ไม่รังเกียจที่จะช่วยอธิบายให้พวกเขาด้วย” (เทพสุทนต์, 2017: 120)

2.3 ครู

สังคมครูเป็นอีกกลุ่มหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งในการศึกษารุ่นนี้มุ่งเน้นศึกษาที่ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนเพียงเท่านั้น โดยในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู พบความสัมพันธ์ของนักเรียนกับครู 2 รูปแบบ คือ ความสัมพันธ์แบบธรรมดา กับความสัมพันธ์แบบเชิงบวก ดังนี้

2.3.1 ความสัมพันธ์แบบธรรมดา

ความสัมพันธ์แบบธรรมดาคือความสัมพันธ์ที่ไม่ลบและไม่บวก กล่าวคือเป็นความสัมพันธ์โดยทั่วไประหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งไม่มีความสนิทสนมหรือผูกพันเป็นพิเศษ ในบางครั้งนักเรียนอาจมีความรู้สึกกับครูในลักษณะเชิงลบเนื่องจากช่วงวัยที่แตกต่างกัน ทำให้ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูพิพума (ตัญญา) ดังข้อความ

คุณครู “ชาววัง” สอนภาษาเขมร แล้วแกล้งเป็นครูประจำชั้นของพวกเราตั้งแต่ปีก่อน ความจริงชื่อจริงของแก คือ พิพума แต่นักเรียนในชั้นทั้งหลายให้สมญานามว่า “ชาววัง ๆ” เพราะแกเป็นคนเจ้าระเบียบ และระมัดระวังเกินเหตุด้วย แกบอกนักเรียนว่าแกมีอายุ 30 กว่า ตั้งแต่เปิดเทอมปีก่อน แล้วพวกเราไม่รู้อายุจริงของแกเลย รู้แต่ 30 กว่า ๆ เท่านั้น แต่แกเอาใจใส่การสอนพวกเรามาก ถัดจากแม่ฉันก็คือแกนั่นเอง ชอบสอนนักเรียนทุกอย่าง ให้ทำความดีให้มาก ๆ “ต้องพยายามเรียนตั้งแต่ยังเด็ก อย่าเที่ยวเล่นปะปะ โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง ส่วนเด็กผู้ชายต้องหลีกเลี่ยงให้พ้นยาเสพติด” มีบางประเด็นคือเหมือนว่าแกได้ “ก๊อบปี้” คำพูดของแม่มาอย่างนั้นล่ะ พวกแกพูดเหมือนกันว่า “ทำไมเด็กสมัยนี้สอนยากสอนเย็นอะไรอย่างนี้หนอ ? พวกเราไม่เหมือนรุ่นเราเลย ! ...” ถ้าแม่กับครูชาววังรู้จักกัน คงถูกใจกันแน่นอนเลย (เทพสุทนต์, 2017: 19-20)

จากข้อความพบว่านักเรียนมองว่าครูพิพumanั้นเหมือนกับแม่ เนื่องจากมักจะพร่ำสอนในเรื่องเดียวกันเป็นพิเศษ อีกทั้งนักเรียนที่มีความคิดต่อต้านกับสังคมครอบครัว เมื่อมาเจอครูที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับครอบครัวของตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกเฉยเมยไม่ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ อีกตัวอย่างหนึ่งคือครูที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ ซึ่งอาจจะถูกจรรยาบรรณบางคน แต่กับเด็กนักเรียนบางคนก็ไม่ชอบ หรือรู้สึกเฉยเมยกับครูแบบนี้ ดังข้อความ

“คุณครูลู มานี้ เนื่องจากชื่อคุณครูไม่ค่อยจะไพเราะศิษย์ทุกคนในห้องจึงพร้อมใจกันเรียกชื่อคุณครูว่า คุณครู “ดอลลาร์ ๆ” ว่ากันถึงเรื่องวิชาชั้นเรียนเหมือนไม่ค่อยจะสงบ แล้วพวกเราทั้งหมดก็ไม่ค่อยง่วงนอนเหมือนชั่วโมงเรียนอื่น ๆ เลย พวกผู้ชายโห่กรีดกราวเพราะการอธิบายแบบตลก ๆ และไม่ปิดบังของคุณครู ครูมันนี้ปากจัดที่สุด แกพูดแต่ละคำ

เหมือนว่าในชั้นเรียนมีแต่นักเรียนชาย อย่าว่าอะไรเลยมารีกับหาญาหรือแม้แต่ผู้ที่ก้อยหน้าแดงเช่นกัน ส่วนฉันนั้นเล่าฉันข้าหัวเราะตัวโยนไปกับพวกผู้ชายนั่นละ” (เนกสิริทูล, 2017: 56)

จากข้อความทั้งสองตัวอย่างแสดงให้เห็นทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูซึ่งพบทั้งทัศนคติเชิงลบและทัศนคติเชิงบวก แต่ทัศนคติเหล่านั้นไม่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน กล่าวคือทัศนคติดังกล่าวเป็นเพียงความชื่นชอบและความไม่ชอบของนักเรียนบางคน แต่ไม่ส่งผลต่อปมปัญหาในเรื่อง ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งของเรื่อง ไม่ก่อให้เกิดจุดวิกฤติ และไม่มี การคลี่คลายปมปัญหา ดังนั้นลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเป็นความสัมพันธ์แบบธรรมดา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เนื้อหาดำเนินไปอย่างราบรื่น

2.3.2 ความสัมพันธ์แบบเชิงบวก

ความสัมพันธ์แบบเชิงบวกกับครูเกิดขึ้นจากความเข้าใจซึ่งกันระหว่างครูกับนักเรียน รวมทั้งเกิดจากรูปร่างหน้าตาอันน่าพึงพอใจจึงทำให้นักเรียนหลงรัก ดังเช่น ลีณา หลงรักครูชีรุ (ณัฐ) เพราะหน้าตาเหมือนกับไอศกรีมที่เธอชอบ ดังข้อความ “คุณพระช่วย ! เกือบจะเป็นลมตั้งแต่ยังเช้า ! ฉันยืนเฉยที่ปลายนิ้วมือนิ้วเท้า ฉันจะต้องเสียเพราะกินของเปรี้ยวมากหรือ ? ไม่หรือ ฉันเหมือนจุกแน่นในท้องด้วย ครูฟิสิกส์-เคมีนี้หน้าตากับรูปร่างสง่างามเหมือนพี่เรน ของฉันมาก เกือบจะแยกไม่ออก หรือเขานั่งเครื่องบินจากเกาหลีมาสอนนะ ? ฉันหิวกินแซนด์วิชเองจนเจ็บ ฉันจึงเชื่อว่า ไม่ใช่เป็นความฝันหรือ” (เนกสิริทูล, 2017: 33) และอีกตอนหนึ่ง ความว่า “ดิ่ง ดิ่ง” ดังขึ้นอีกแล้ว คราวนี้เป็นข้อความของหาญา หาญาเขียนมาว่าคุณครูคิดถึงฉันที่ไม่ได้มาเที่ยวพนมโบกโคดด้วยกัน แล้วบอกอีกว่าถ้าฉันไปด้วยไม่รู้ว่ากลุ่มเราจะสนุกกว่านี้ขนาดไหน ฉันอ่านแล้วอึ้งใจมากจริง ๆ ครูคงชอบฉันแน่เลย ! ทำไมแกถึงไม่มาขออนุญาตจากแม่ให้ฉันไปเที่ยวด้วย (เนกสิริทูล, 2017: 86)

นอกจากรูปร่างหน้าตาอันพึงประสงค์แล้วครูชีรุยังเป็นคนที่ใส่ใจนักเรียนเช่นตอนที่นักเรียนไม่เข้าใจวิชาฟิสิกส์-เคมี ก็สอนพิเศษเพิ่มเติมให้กับนักเรียนและยังให้คำปรึกษานอกเวลา ดังข้อความ “วันหนึ่ง ๆ ฉันพยายามค้นคว้าดูสูตรกับแก้ปัญหาแบบฝึกหัดชั้นสูง ๆ เพื่อไว้อธิบายเวลา แล้วเวลาที่ฉันไม่เข้าใจจุดไหนฉันก็โทรศัพท์หรืออีเมลถามคุณครูชีรุ” (เนกสิริทูล, 2017: 181) ครูชีรุจึงเป็นที่รักของนักเรียนทุก ๆ คน

3. สังคมชาวเขมร

ความสัมพันธ์ของตัวละครวัยรุ่นกับสังคมเขมรปรากฏในด้านของมุมมองของบุคคลทั่วไปที่มีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกะเทย ดังตอนหนึ่งมีการพูดถึงลักษณะของสังคมเขมรที่มีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่นตอนที่ลีณาบอกพี่ว่าเธอแสดงเก่งน่าจะไปเป็นดารา แต่พี่ก็กลับปฏิเสธ ดังข้อความ “ไม่อยากไปเล่นละคร ให้เขาเรียกว่า นางกะเทย ๆ หรือ” (เนกสิริทูล, 2017: 26) จากข้อความแสดงให้เห็นว่าคนในสังคมเขมรมีความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในแง่ลบ เนื่องจากมองว่าเป็นกลุ่มที่แปลกแยกจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคม อีกทั้งสังคมเขมรเป็นสังคมแบบ “ปิตาธิปไตย” ซึ่งเน้นความสำคัญของเพศชายเป็นใหญ่ เมื่อเพศชายมีพฤติกรรมที่ผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม จึงถูกกีดกันด้วยวิธีต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามคนในสังคมบางกลุ่มก็ไม่ได้รู้สึกว่าการที่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศแปลกแยก เช่นในร้านเสริมสวยที่พี่ไปเรียนทำผมทุกคนต่างให้การยอมรับและชื่นชอบพี่ ดังข้อความ “ในร้านมีผู้หญิงสาวรุ่น ๆ สวยงาม ผิวขาวผ่องแต่งตัวเซ็กซี่น่ารัก พวกเขาทันสมัยมาก บางคนแต่งหน้าแบบธรรมชาติ บางคนแต่งหน้าแบบเซ็กซี่ ส่วนทรงผมนั้นก็ไม่ต้องพูดถึงเลย คือสุดยอดทีเดียว ผมของพวกเขาดัดสั้น ๆ ทำโป่ง ๆ กับไฮไลท์สีแปลก ๆ น่าประทับใจมาก ฉันมองพวกเขาแบบแอบ ๆ มอง คุณทำงานในร้านกับเจ้าของร้านดูจะชอบพี่ที่กันทุกคน” (เนกสิริทูล, 2017: 60) จากข้อความแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบเชิงบวกกับตัวละครวัยรุ่นที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังนั้นโดยภาพรวมของสังคมชาวเขมรจึงมีทั้งความสัมพันธ์แบบเชิงลบและบวกกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศซึ่งขึ้นอยู่กับกรณีใด

โดยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู พบความสัมพันธ์ทั้งหมด 3 รูปแบบ คือ ความสัมพันธ์แบบเชิงบวก ความสัมพันธ์แบบธรรมดา และความสัมพันธ์แบบเชิงลบ ดังนี้

ความสัมพันธ์แบบเชิงลบเกิดจากปัญหาความไม่เข้าใจกันอันเนื่องมาจากช่วงวัยที่แตกต่าง รวมทั้งวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ปัญหาการแบ่งกลุ่มของผู้คนในสังคม ตลอดจนขาดการถกเถียงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงทำให้พัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์แบบเชิงลบ สร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างมีนัยยะ ซึ่งสัมพันธ์กับความสัมพันธ์แบบเชิงลบเป็นหลัก โดยความสัมพันธ์แบบเชิงลบที่ปรากฏในเรื่องถูกสร้างผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม คือ โครงเรื่องและปมปัญหาของเรื่อง โดยเป็นส่วนขับเคลื่อนให้เนื้อหามีความเข้มข้น สร้างความสะเทือนใจให้กับผู้อ่านมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นส่วนที่ทำให้เนื้อเรื่องคลี่คลายลงในที่สุด

ความสัมพันธ์แบบธรรมดาเป็นความสัมพันธ์แบบทั่วไปที่ไม่เน้นที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเหนือกลุ่มใดเป็นพิเศษ เป็นความสัมพันธ์กันทางสังคมที่ไม่สร้างแรงกระตุ้น หรือผลกระทบอื่นใด แต่ยังคงเป็นแรงผลักดันให้สังคมก้าวไปอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ในลักษณะดังนี้ถูกสร้างผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม คือ การดำเนินเรื่อง เป็นส่วนที่ไม่มีผลต่อปมปัญหาหรือการคลี่คลายปัญหาโดยตรง แต่เป็นส่วนที่ช่วยให้เกิดความน่าสนใจใคร่รู้ต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในเนื้อเรื่อง

ความสัมพันธ์แบบเชิงบวกเกิดจากการที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความชอบในสิ่งเดียวกัน ยอมรับในความคิดเห็นและการกระทำของกันและกัน การให้ความสำคัญ ดูแลเอาใจใส่ จึงก่อให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจ โดยความสัมพันธ์แบบเชิงบวกเป็นแรงกระตุ้นและผลักดันสังคมให้ก้าวหน้าไปด้วยความสงบสุข โดยความสัมพันธ์เชิงบวกที่ปรากฏในเรื่องถูกสร้างผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม คือ การดำเนินเรื่องและการคลี่คลายปมปัญหา โดยเฉพาะการคลี่คลายปมปัญหาเป็นองค์ประกอบที่เด่นชัดที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของปมปัญหาที่ถูกผูกขึ้นตั้งแต่ต้นช่วยให้ผู้อ่านคลายความสงสัยทั้งยังช่วยให้อ่านเรื่องมีความเข้มข้นยิ่งขึ้น

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู พบว่าความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบที่พบมีส่วนช่วยในการประพันธ์ทำให้อ่านมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยความสัมพันธ์แบบเชิงลบช่วยสร้างปมปัญหาและก่อให้เกิดการคลี่คลายปมปัญหาในที่สุด ทำให้อ่านเรื่องเกิดความน่าสนใจ กระตุ้นความใคร่รู้ของผู้อ่านให้ติดตามเนื้อเรื่องต่อไป ส่วนความสัมพันธ์แบบธรรมดาและความสัมพันธ์แบบเชิงบวกเป็นส่วนช่วยให้เนื้อหาดำเนินต่อไปอย่างไม่ต้องเครียดช่วยผ่อนคลายอารมณ์ของผู้อ่าน ดังนั้นความสัมพันธ์ทั้ง 3 รูปแบบที่ปรากฏล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีการประพันธ์ที่ทำให้เกิดความน่าสนใจกับเนื้อหาทั้งสิ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู พบความสัมพันธ์ 3 รูปแบบ คือ ความสัมพันธ์แบบเชิงบวก ความสัมพันธ์แบบธรรมดา และความสัมพันธ์แบบเชิงลบ โดยในเนื้อเรื่องพบความสัมพันธ์แบบเชิงลบมากที่สุด โดยพบทั้งสังคมครอบครัว สังคมโรงเรียน และสังคมชาวเขมร

ความสัมพันธ์แบบเชิงลบในสังคมครอบครัวเกิดจากปัญหาความไม่เข้าใจกันโดยมักเป็นปัญหาระหว่างพี่น้องและแม่ ทั้งนี้โดยเฉพาะระหว่างแม่กับลูกซึ่งมีช่วงวัยที่แตกต่างกัน รวมทั้งวิธีการสื่อสารทำความเข้าใจที่แตกต่างกันจึงทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบเชิงลบขึ้น ทั้งนี้ความสัมพันธ์แบบเชิงลบเกิดขึ้นจากครอบครัวที่ขาดการอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผล (Inductive Child-Rearing Practices) จึงทำให้ลูกไม่เข้าใจถึงการกระทำของครอบครัว ตลอดจนขาดการถกเถียงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงทำให้พัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์แบบเชิงลบ ซึ่งสอดคล้องกับ อูสา สุทธิสาร (2559: 107) ที่กล่าวว่าวัยรุ่นจะมีความสุขในครอบครัวที่ให้อิสระเสรีบนพื้นฐานของความรักและผล แต่จะมีความสุขกับครอบครัวที่ควบคุมพฤติกรรมของลูกโดยไร้ซึ่งคำอธิบาย โดยพฤติกรรมของพ่อแม่มีส่วนที่ทำให้ลูกเกิดปัญหาและมีพฤติกรรมขัดแย้งกับครอบครัว พฤติกรรมดังกล่าวนี้คือการต่อต้านครอบครัว โดยไม่ว่าครอบครัวจะพยายามสั่งให้ทำอะไร ลูกก็มักจะขัดขืนเสมอ ซึ่งในเรื่อง ลูกคุณหนู พบปัญหาในลักษณะนี้อยู่บ่อยครั้ง นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านตัวละครลิณกับแม่ เช่น ในตอนที่ลิณมีประจำเดือนครั้งแรกแล้วแม่ให้ความสำคัญพร้อมค่อย ๆ อธิบายวิธีการดูแลตัวเองช่วงวัยรุ่นก็ทำให้ลิณรู้สึกว่าเป็นคนน่ารัก

และไว้วางใจ หรืออีกตอนที่ลีณาเปิดใจคุยกับแม่ของเธอเพื่อขอให้แม่เปิดโอกาสในเธอทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ แม่ของเธอจะไม่ได้ยินยอมทุกเรื่องแต่การรับฟังลูกมากขึ้น ก็ทำให้ลูกเกิดมุมมองต่อแม่ที่เปลี่ยนไป สอดคล้องกับปรางค์สุทิพย์ ทรงวุฒิสีล (2561: 284) กล่าวว่าวัยรุ่นต้องการการแนะนำ เอาใจใส่ และได้รับการยอมรับจากครอบครัว อย่างสนใจและใกล้ชิด

ความสัมพันธ์แบบเชิงลบในสังคมโรงเรียนและสังคมชาวเขมร เกิดจากปัญหาการแบ่งกลุ่มของผู้คนในสังคมที่มีทัศนคติว่าบุคคลที่แตกต่างจากตนนั้นเป็นคนละพวกกัน โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมักถูกสังคมผลักออกไปเป็นอันดับแรก แต่อย่างไรก็ดีในเรื่อง ลูกคุณหนู พบว่าลักษณะหรือแนวคิดดังกล่าวไม่ได้เป็นการใช้ความรุนแรงถึงขั้นขับไล่ออกจากสังคมหรือทำร้ายร่างกาย แต่เป็นการล้อเลียนเพื่อสร้างความสนุกสนานเท่านั้น หากแต่ปัญหาดังกล่าวอาจสร้างปมปัญหาให้กับผู้ที่ถูกระทำได้ ซึ่งในเรื่อง ลูกคุณหนู พบว่าปัญหาดังกล่าวได้รับการปกป้องโดยกลุ่มเพื่อน โดยเป็นความสัมพันธ์ของเพื่อนสนิทแบบกลุ่มย่อย (clique) (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2530: 173)

ถัดมาเป็นความสัมพันธ์แบบเชิงบวกในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู พบความสัมพันธ์แบบเชิงบวกในสังคมโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนสนิท เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่ต้องศึกษาเล่าเรียน จึงทำให้ต้องใช้เวลามากกว่าอยู่บ้าน อีกทั้งความสัมพันธ์แบบเชิงบวกดังกล่าวเกิดขึ้นกับเพื่อนสนิท เนื่องจากแต่ละคนมีความชอบในสิ่งเดียวกันและยอมรับในความคิดเห็นและการกระทำของเพื่อนแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับ อุสา สุทธิสาคร (2559: 109) ที่กล่าวว่ากลุ่มเพื่อนสนิทเป็นกลุ่มย่อยขนาดเล็กในสังคมเพื่อนทำให้แต่ละคนรู้จักนิสัยใจคอกันเป็นอย่างดี

ทั้งนี้นอกจากความสัมพันธ์แบบเชิงบวกกับกลุ่มเพื่อนสนิทแล้ว ยังปรากฏความสัมพันธ์แบบเชิงบวกกับครูบางคน ซึ่งเกิดจากการให้ความสำคัญกับเด็กนักเรียน ดูเลเอาใจใส่ จึงทำให้เด็กนักเรียนยอมรับและไว้วางใจ สอดคล้องกับอุสา สุทธิสาคร (2559: 14) ที่กล่าวว่าครูเอาใจใส่ของครูช่วยกระตุ้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับเด็กวัยรุ่นได้ ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์แบบธรรมดาก็เกิดขึ้นกับครูที่ขาดการเอาใจใส่แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนโดยเฉพาะวัยรุ่นขาดความสัมพันธ์กับครูได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าวัยรุ่นนั้นต้องการการยอมรับ การเอาใจใส่ รวมถึงการเปิดใจพูดคุยรับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน เหตุดังกล่าวนี้จะช่วยให้วัยรุ่นเกิดการยอมรับ และมีความสุขในการใช้ชีวิต และเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้วรรณกรรมวัยรุ่นเรื่องลูกคุณหนู ยังช่วยสะท้อนภาพลักษณะความเป็นไปรวมถึงค่านิยมของผู้คนในสังคมเขมร ผ่านรูปแบบงานวรรณกรรมโดยการสร้างเป็นปมปัญหาต่าง ๆ ในเนื้อเรื่อง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องมือที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมเขมรที่ชัดเจน สอดคล้องกับศานติ ภักดีคำ (2558: 88) กล่าวถึงลักษณะเด่นของงานวรรณกรรมเขมรปัจจุบันว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยสะท้อนสภาพความเป็นจริงในสังคมอย่างเห็นชัด รวมไปถึงความคิดหรือโลกทัศน์แบบเขมร

อีกประการหนึ่งงานวรรณกรรมยังช่วยกำหนดกรอบของสังคมตามค่านิยมที่ต้องการ ดังที่วัฒน์ชัย หมั่นยั้ง (2561: 1) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของงานวรรณกรรมเขมรว่า เป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังผู้อ่านในเรื่องค่านิยมรวมทั้งศีลธรรมที่ตามองที่สังคมเขมรคาดหวัง อีกทั้งยังพยายามกำหนดทิศทางให้กับสังคมเขมรเป็นไปตามกรอบดังกล่าว

วรรณกรรมวัยรุ่นเรื่องลูกคุณหนู แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมรูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกจำลองผ่านภาพในงานวรรณกรรมเขมร ซึ่งเป็นทั้งภาพสะท้อนปัญหาและเครื่องมือในการจัดการปัญหา เพื่อกำหนดทิศทางของพลเมืองกัมพูชาในอนาคตอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู ซึ่งนอกจากนี้ยังมีประเด็นอื่นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การวิจัยนี้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมวรรณกรรมสำหรับเด็ก วรรณกรรมเขมร วรรณกรรมวัยรุ่น ฯลฯ

1.2 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย หรือค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็กได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถศึกษาการใช้คำศัพท์สแลงในวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่นได้

2.2 สามารถศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรมเขมรเพิ่มเติมได้

2.3 สามารถศึกษาภาพสะท้อนสังคมเขมรที่สื่อผ่านวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่นได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครวัยรุ่นกับสังคมในวรรณกรรมเขมร เรื่อง ลูกคุณหนู (เด็กหญิง) โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2546). *วรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไข่มพร กุลบุตรดี และโสภี อุณหะยา. (2564). การศึกษาลักษณะของวัยรุ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็ก เรื่อง “พอมหาแม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง” ของ โชติ ศรีสุวรรณ. *วารสารราชพฤกษ์*, 19(2), 56-63.
- ดวงสมร สิงห์ปรีชา. (2541). *พระอาทิตย์ดวงใหม่ขึ้นเหนือแผ่นดินเก่า: การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของนวนิยาย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธรรมธัช ศรีวันทนิยกุล. (2557). *จาก แรกรัศมีกาล สู่วัยรุ่นไทย: ความวิตกกังวล ความฝัน ความปรารถนาในวรรณกรรมวัยรุ่นแนวเรื่องเล่าผีดูดเลือดของสเตเฟนี เมเยอร์*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2562). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: อินทนิล.
- บัญญัติ สาลี. (2542). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเขมรเรื่องแรน-แอนด์*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประไพพรรณ ภูมิวิมลสาร. (2530). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรารักษ์สุทิพย์ ทรงวุฒิสล. (2561). *จิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรรณศิริ เดชมนเทียร. (2542). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเขมรเรื่อง “คลื่นซัดทราย” (รลกลบโขลก)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็รล โปมิล. (2565). *การศึกษานวนิยายเขมรแนวประวัติศาสตร์วรรณกรรมสมัยเขมรแดง*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วนารัตน์ น้อยเล็ก. (2556). *การศึกษาคำศัพท์เรียกผู้หญิงในนวนิยายเขมรสมัยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัฒนชัย หมั่นยิ่ง. (2561). *พินิจกลวิธีการประพันธ์นวนิยายเขมรเรื่อง ๗๗๗๗๗๗ (คืนตะวันฉาย)* ของ ทัต ภูมิกัญ (ปัลลวันนารักษ์). *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(1), 1-12.

- ศรัณย์ภัทร์ บุญฮอก. (2563). เด็กคือผ้าขาว (?): ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเด็กกับสังคมที่นำเสนอผ่านเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์. *วารสารวรรณวิทัศน์*, 20(2), 173-201.
- ศักดิ์ เพชรประโคน. (2540). *ผกาสรโพน: การศึกษาวิเคราะห์สังคม ประเพณี ความเชื่อของชาวเขมร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2558). พัฒนาการวรรณกรรมเขมรสมัยใหม่. *รัฐมิแล*, 36(2), 68-88.
- ศิริพร ศรีวรกานต์. (2558). การเชิดชูเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง มือที่เต็มไปด้วยดวงดาวของราฟิค ขามิ. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 34(1), 105-126.
- สัจภูมิ ละออ. (2565). *ภาพสะท้อนทางสังคมและกลวิธีการนำเสนอในเรื่องเล่าผีเขมร*. ดุษฎีนิพนธ์ ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- หงษ์ลดดา กล้าหาญ. (2548). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายเขมรเรื่อง “ลืมนี่ไม่หลง”*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุสา สุทธิสาคร. (2559). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- เก่ง ภาวี. (2017). *เอกภพวิสูตร* (ประมุขเห็บจี 4). กรุงเทพฯ: sipar.